

Nezamzade, I., & Zare, M. (2025). Gardens as ecosystems in the Baburnama: An ecolinguistic and ecological analysis of environmental concerns. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 17(4), 93-119. doi: 10.22035/isih.2025.5615.5208

<https://doi.org/10.22035/isih.2025.5615.5208> URL: https://www.isih.ir/article_550.html

2008-4641 / © The Authors. This is an open access article under the CC BY 4.0 license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>).

Research Paper

Gardens as ecosystems in the Baburnama: An ecolinguistic and ecological analysis of environmental concerns

Münevver Tekcan¹

Received: Jun. 5, 2025; Accepted: Aug. 31, 2025

ABSTRACT

The *Baburnama*, the memoirs of Zahiruddin Muhammad Babur (1483–1530), provides a comprehensive account of the ecological landscapes of 15th- and 16th-century Central Asia, Afghanistan, and India. The present article examines the environmental and natural concerns articulated in the Baburnama through an ecolinguistic lens, with a particular focus on gardens as ecosystems. The study employs an analytical approach, examining lexical units associated with flora, fauna, water systems, and urban ecology. This analysis underscores Babur's discerning understanding of biodiversity, plant-water interactions, and the pivotal function of gardens in shaping urban landscapes. When situated within the context of pre-modern environmental thought, the article posits that the Baburnama functions as a proto-environmental text to document ecological richness and foreshadow contemporary concerns regarding sustainability and urban ecology. The study employs an ecosystem perspective, conceptualising gardens as dynamic systems facilitating biodiversity and mediating human-nature interactions. This analysis underscores the Baburnama's relevance for contemporary environmental humanities and urban ecology scholarship.

Keywords: Baburnama, ecolinguistics, environmental history, gardens, ecosystems, biodiversity, urban ecology, Mughal Empire

---

1. Faculty of Science and Letters, Kocaeli University, Kocaeli, Turkey

✉ mtekan@kocaeli.edu.tr

INTRODUCTION

The *Baburnama*, the autobiographical memoirs of Zahiruddin Muhammad Babur (1483–1530), founder of the Mughal Empire, was composed in Chagatai Turkic. Beyond its historical and political significance, the text serves as a rich ecological archive, documenting flora, fauna, water systems, and landscapes across Central Asia, Afghanistan, and northern India during the 15th and 16th centuries. One of its most remarkable features is Babur's detailed depiction of gardens, conceptualized as microcosms of ecological and aesthetic harmony.

The present study investigates environmental and natural concerns in the *Baburnama* through an ecolinguistic framework, which examines how language encodes human-nature relationships. Gardens are analyzed as dynamic ecosystems that facilitate biodiversity, plant-water interactions, and urban ecological functions, illustrating a pre-modern environmental consciousness.

METHODOLOGY

This research integrates two complementary approaches:

1. **Ecolinguistic analysis:** Examining the lexical and semantic representation of ecological elements in the text, including plant, animal, and water-related terminology, along with their cultural and symbolic meanings.

2. **Ecosystem study perspective:** Treating gardens as dynamic systems, considering biodiversity, hydrological interactions, and urban ecological roles.

The study involved identifying relevant vocabulary in the *Baburnama*, conducting semantic and cultural analyses, and contextualizing Babur's observations within the historical and ecological frameworks of his era. This interdisciplinary approach combines ecolinguistics, ecology, and environmental history to provide a comprehensive understanding of the text as an environmental document.

FINDINGS

1. Biodiversity in Gardens

Babur's gardens, especially the *charbagh*, were ecosystems with high biodiversity. He describes a variety of fruit trees, flowering plants, and ornamental species, alongside birds such as pigeons and pheasants. Gardens functioned as habitats supporting pollinators and wildlife, illustrating the integration of human cultivation and ecological stewardship.

2. Plant-Water Interactions

Water was central to garden ecosystems. Advanced irrigation channels distributed water, creating microclimates and supporting soil fertility. Babur's

references to rivers and streams, including the Syr Darya (*Sayhun daryosi*) and local waters (*Hujand suyi, Kuhak suyi*), highlight his understanding of the ecological role of water in sustaining garden life.

3. Gardens and Urban Ecology

Urban gardens enhanced environmental and social well-being. Babur's gardens in Kabul and Agra provided green spaces, mitigated urban heat, improved air quality, and supported biodiversity. Their design reflects early insights into urban ecology, demonstrating multifunctional spaces integrating aesthetics, ecology, and human needs.

4. Human-Nature Interactions

Babur's role as a gardener reflects pre-modern environmental ethics emphasizing stewardship. Charbagh gardens illustrate a harmonious balance between human planning and natural processes. However, human activities—such as agricultural expansion, livestock grazing, and hunting—indicate early ecological pressures on these systems.

5. Early Signs of Ecological Stress

While the *Baburnama* celebrates ecological richness, subtle evidence of stress emerges. Hunting expeditions and intensive cultivation practices suggest pressures on wildlife and soil resources. Observations of seasonal and climatic variation reflect awareness of environmental variability, prefiguring contemporary concerns about climate impacts on urban and garden ecosystems.

6. Cultural and Symbolic Dimensions

Gardens in the *Baburnama* carry deep cultural and symbolic meanings, rooted in Persian and Islamic traditions that view nature as divine creation. Fruit, water, and vegetation signify abundance and harmony. Gardens also serve as spaces for reflection, social interaction, and community engagement. Babur's introduction of the Persian *charbagh* style, with quadripartite layouts representing the four rivers of heaven, reflects both aesthetic and ecological principles.

CONCLUSION

The *Baburnama* can be regarded as a proto-environmental text, providing a historical baseline for biodiversity and ecological study in Central and South Asia. Babur's observations offer insights into species distributions, ecosystem dynamics, and sustainable resource management, informing modern conservation and urban ecology.

From an ecolinguistic perspective, the text demonstrates how language encodes ecological knowledge and values, emphasizing interconnectedness and the ethical

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

treatment of nature. The depiction of gardens aligns with contemporary urban ecology principles, highlighting green spaces as vital for sustainable cities.

Babur's chronicles provide a non-Western perspective on environmental thought, integrating Islamic, Persian, and Central Asian traditions. They challenge Eurocentric narratives and emphasize harmony with nature, respect for all beings, and the integration of cultural, social, and ecological dimensions in human-environment relationships.

The *Baburnama* offers more than historical or political information; it provides ecological insights, particularly through the depiction of gardens as dynamic ecosystems. Babur's charbagh gardens, rich in flora, fauna, and water systems, embody a pre-modern vision of ecological and urban harmony.

The text illustrates an Eastern worldview in which humans coexist with other living beings, fostering biodiversity, ecological balance, and social-cultural integration. It demonstrates that gardens were spaces for reflection, dialogue, and community, embodying ethical principles that link human and ecological well-being.

Future research may include comparative analyses with other pre-modern texts and digital humanities approaches, such as mapping Babur's gardens, to further understand their ecological and urban roles. The *Baburnama* testifies to the enduring power of observation and language in documenting and preserving the natural world.

NOVELTY

This article innovatively analyzes the Baburnama from an ecolinguistic perspective, demonstrating how language reflects environmental awareness and human-nature interactions. It places special emphasis on gardens as dynamic ecosystems, highlighting their roles in biodiversity, water management, and urban spaces. By presenting a non-Western perspective that integrates Islamic and Persian traditions, the study offers an early model of environmental ethics and sustainability. The interdisciplinary methodology combines ecolinguistics, ecosystem studies, and environmental history to provide a comprehensive analysis of the historical text. Ultimately, the article shows that the Baburnama can serve as a foundation for understanding contemporary urban and environmental issues, anticipating modern concerns about sustainability and biodiversity.

CONFLICT OF INTEREST

No conflict of interest has been declared by the author.

BIBLIOGRAPHY

- Beveridge, A.S. (1922). *Baburnama: Memoirs of Babur* (1979 ed., Vol. 1). New Delhi, India: Munshiram Manoharlal Publishers PVT. Ltd.
- Dale, S.F. (2004). *The Garden of the Eight Paradises: Babur and the Culture of Empire in Central Asia, Afghanistan, and India (1483–1530)*. Brill.
- Braidotti, R. (2013). *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press.
- Buttel, F. H. (2003). Environmental sociology and the explanation of environmental reform. *Organization & Environment*, 16(3), 306–344. <https://doi.org/10.1177/1086026603256279>
- Dunlap, R. E., & Brulle, R. J. (Eds.). (2015). *Climate change and society: Sociological perspectives*. New York, NY: Oxford University Press.
- Fill, A., & Mühlhäusler, P. (Eds.). (2001). *The ecolinguistics reader: Language, ecology and environment*. London, England: Continuum.
- Foster, J. B. (2009). *The ecological revolution: Making peace with the planet*. New York, NY: Monthly Review Press.
- Fraser, N. (2013). *Fortunes of feminism: From state-managed capitalism to neoliberal crisis*. London, England: Verso.
- Garfield, J. L. (2002). Philosophy, religion, and the hermeneutic imperative. In J. Maplas, U. Answald, & M. Kerscher (Eds.), *Ethics and Hermenutics* (pp. 251–260). Cambridge, MA: MIT Press.
- Ghosh, A. (2003). *Introduction to The Baburnama: Memoirs of Babur, Prince and Emperor* (H. Beveridge, Trans.). New York, NY: Modern Library. (Original work published 1922)
- Stibbe, A. (2015). *Ecolinguistics: Language, Ecology and the Stories We Live By*. Routledge.
- World Wide Fund for Nature (WWF). (2020). *Living Planet Report 2020: Bending the Curve of Biodiversity Loss*. World Wide Fund for Nature.
- Djurabaeva, Z. (2019). Ecological terms in “baburnama”. *Indonesian Journal of Innovation Studies*, 8. <https://doi.org/10.21070/ijins.v8i0.277>
- Mulhern Global Commons (2021, Jul. 2021). Drawn Up: The Biggest Environmental Problems of 2021. Retrieved from <https://earth.org/drawn-up-biggest-environmental-problems-of-2021/>
- Jatoi, W.N., & Mubeen, M., Hashmi, M. Z., Shaukat, A., Shah, F., & Khalid, M. (2023). *Climate Change Impacts on Agriculture: Concepts, Issues and Policies for Developing Countries*. Springer International Publishing.
- Sivakumar, A., Santi Devi, R., Rajasugunasekar, D. (2022). Ecological environment: A new perspective. The Bangladesh Environmental Humanities Reader. *Environmental Politics*. Human Impacts on the Environment. *National Geographic Education*.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

Interdisciplinary Studies
in the Humanities

Volume 17
Issue 4
Autumn 2025

- Kleinhaus, B. (2016). Posthuman Ethics, Violence, Creaturely Suffering and the (Other) Animal: Schnurre's Postwar Animal Stories. *Humanities*, 5(3), 69. <https://doi.org/10.3390/h5030069>
- Reid, J., & Gilardi, F. (2015). Eco cinema in the Anthropocene era. In *The European Conference on Sustainability, Energy and Environment 2015: Conference proceedings*. Brighton, UK: Academic Conferences and Publishing International.
- Tekcan, M. (2018). "The Baburnama as Primary and Secondary Source Material", International Congress on Social Sciences IV, International Congress on Academic and Applied Sciences International Language Education and Teaching Symposium IV, Full Text and Abstract Book (Proceedings), (Editors: Assoc. Dr. Burcu Yüksel, Prof. Dr. Yusuf Avcı, Assist. Prof. Dr. Serhat Küçük), Valahia University Press, Romania.
- Penz, Hermine and Fill, Alwin. (2022). Ecolinguistics: History, today, and tomorrow. *Journal of World Languages*, 8(2), 232-253. <https://doi.org/10.1515/jwl-2022-0008>
- Waugh, D.C. (1999). *The memors of Babur*. University of Washington. https://depts.washington.edu/silkroad/texts/babur/babur1.html?utm_source=chatgpt.com
- White, R. (Ed.). (2004). *Controversies in Environmental Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zhou, W. (2021). Ecolinguistics: A half-century overview. *Journal of World Languages*, 7(3), 461-486. <https://doi.org/10.1515/jwl-2021-0022>

پښتونستان ګاونډي علوم انساني او مطالعات فرانسې
ريټال جامع علوم انساني

مقاله پژوهشی

باغ‌ها به‌عنوان اکوسیستم‌ها در باغ‌نامه: تحلیل اکولینگویستیک و زیست‌محیطی نگرانی‌های زیست‌محیطی

مونور نک‌جان*

دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۱۵؛ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۰

چکیده

باغ‌نامه، خاطرات ظاهرالدین محمد بابر (۱۴۸۳-۱۵۳۰)، تصویری جامع از مناظر زیست‌محیطی آسیای میانه، افغانستان و هند در قرون پانزدهم و شانزدهم ارائه می‌دهد. مقاله حاضر نگرانی‌های زیست‌محیطی و طبیعی مطرح‌شده در باغ‌نامه را از منظر اکولینگویستیک بررسی می‌کند و توجه ویژه‌ای به باغ‌ها به‌عنوان اکوسیستم‌ها دارد. این مطالعه با رویکرد تحلیلی، واحدهای واژگانی مرتبط با گیاهان، جانوران، سیستم‌های آبی و اکولوژی شهری را مورد بررسی قرار می‌دهد. این تحلیل نشان‌دهنده درک دقیق بابر از تنوع زیستی، تعاملات گیاه-آب و نقش حیاتی باغ‌ها در شکل‌دهی به مناظر شهری است. با قرار دادن این اثر در زمینه تفکر زیست‌محیطی پیشامدرن، نگارنده معتقد است باغ‌نامه یک متن پیش‌زمینه‌ای زیست‌محیطی است و ثروت زیستی را مستند می‌سازد و نگرانی‌های معاصر در مورد پایداری و اکولوژی شهری را مطرح می‌کند. مطالعه با دیدگاه اکوسیستم، باغ‌ها را به‌عنوان سیستم‌های پویایی مفهوم‌سازی می‌کند که تنوع زیستی را تقویت کرده و نقش میانجی بین تعاملات انسان و طبیعت را دارد. این تحلیل اهمیت باغ‌نامه را برای مطالعات معاصر در حوزه علوم انسانی زیست‌محیطی و اکولوژی شهری برجسته می‌سازد.

کلیدواژه‌ها: باغ‌نامه، اکولینگویستیک، تاریخ زیست‌محیطی، باغ‌ها، اکوسیستم‌ها، تنوع زیستی، اکولوژی شهری، امپراتوری مغول

۱. مقدمه و بیان مسئله

بأبرنامه، اثر ظاهرالدین محمد بابر (درگذشته ۱۵۳۰) به زبان چغتایی ترکی، زبان ادبی تیموریان، یک خودزندگی‌نامه‌ای برجسته به‌شمار می‌رود که زندگی، فتوحات و مشاهدات بنیان‌گذار امپراتوری مغول را روایت می‌کند. فراتر از اهمیت تاریخی و سیاسی، این متن یک همچون آرشیو غنی زیست‌محیطی است که گیاهان، جانوران، سیستم‌های آبی و مناظر مناطق امروزی ازبکستان، افغانستان و شمال هند را مستند می‌سازد. یکی از ویژگی‌های برجسته متن، توصیف دقیق بابر از باغ‌ها است که او طراحی و آن‌ها را به‌عنوان ریزگره‌هایی از هماهنگی اکولوژیک و زیبایی‌شناسانه معرفی کرده است.

مقاله حاضر نگرانی‌های زیست‌محیطی و طبیعی در بأبرنامه را از طریق چارچوب اکولینگویستیک بررسی می‌کند که چگونگی انعکاس زبان از روابط انسان با جهان طبیعی را مطالعه می‌کند (فیل و مولهاوزلر، ۲۰۰۱). فهم اینکه چگونه افراد، ملت‌ها و جوامع با محیط زیست تعامل دارند و به چالش‌های اکولوژیکی پاسخ می‌دهند، در حوزه علوم انسانی و اجتماعی از جمله زبان‌شناسی قرار می‌گیرد (دانلپ و برول، ۲۰۱۵). این مطالعه با دیدگاه اکوسیستم انجام شده و باغ‌ها را به‌عنوان اکوسیستم‌های پویا با تنوع زیستی، تعاملات گیاه-آب و نقش آن‌ها در اکولوژی شهری بررسی می‌کند. باغ‌های چهارباغ بابر، که از سنت‌های ایرانی و آسیای میانه الهام گرفته‌اند، نمونه‌های برجسته‌ای از این اصول به‌شمار می‌روند. این سیستم‌ها به‌عنوان محیط‌های کنترل‌شده عمل می‌کنند که نیازهای انسانی و فرایندهای اکولوژیکی را متعادل می‌کنند. مطالعه حاضر با رویکرد تحلیلی، واحدهای واژگانی و استراتژی‌های روایی را بررسی می‌کند تا آگاهی زیست‌محیطی بابر و پیامدهای آن برای علوم انسانی زیست‌محیطی معاصر و اکولوژی شهری روشن شود.

در پنجاه سال گذشته، اکولینگویستیک به‌عنوان یک حوزه مستقل و بالغ در مطالعات زبان‌شناسی ظهور کرده است (ژو^۱، ۲۰۲۱، ۴۶۱) و توجه پژوهشگران را به‌طور فزاینده‌ای جلب کرده است (پنز و فیل^۲، ۲۰۲۲، ۲۳۹). این حوزه که در اروپا شکل گرفت و به تدریج به سایر نقاط جهان گسترش یافت، تا کنون عمدتاً بر زبان‌های اروپایی (به‌ویژه انگلیسی) تمرکز داشته و سایر زبان‌ها عمدتاً نادیده گرفته شده‌اند (پنز و فیل، ۲۰۲۲، ۲۴۷). بنابراین، ضروری است که پژوهشگران از زمینه‌های زبانی و فرهنگی غیراروپایی در این حوزه مشارکت کنند. پژوهش حاضر قصد دارد این خلأ را با بررسی بآبرنامه از منظر اکولینگویستیک پر کند و پایه‌ای برای گسترش این رویکرد به متون زبانی و فرهنگی غیراروپایی فراهم آورد. چنین رویکردی می‌تواند درک ما از تعاملات بین زبان، طبیعت و فرهنگ در متون کلاسیک شرقی را عمیق‌تر کند و مسیرهای جدیدی برای علوم انسانی بین‌رشته‌ای زیست‌محیطی باز نماید.

بآبرنامه یک متن مهم و از معدود خودزندگی‌نامه‌های اصیل در ادبیات اسلامی است (وا^۳، ۱۹۹۹). اگرچه این اثر موضوع مطالعات متعددی بوده است، اما اکثر پژوهش‌ها بر جنبه‌های سیاسی و تاریخی آن تمرکز داشته‌اند و توجه کمی به ابعاد زیست‌محیطی آن کرده‌اند. متن شامل بخش‌های توصیفی گسترده‌ای درباره جغرافیای طبیعی و انسانی، گیاهان و جانوران و زندگی کوچ‌نشینان در مراتع و محیط‌های شهری دوره تیموری است (وا، ۱۹۹۹). بنابراین، بآبرنامه به‌عنوان منبع ارزشمندی برای تحلیل اکولینگویستیک به‌شمار می‌رود.

ساختار مقاله به شرح زیر است: ابتدا مرور تاریخی و متنی جامعی از بآبرنامه ارائه می‌دهد. سپس، بررسی عمیقی از روش‌های مورد استفاده در مطالعات زیست‌محیطی ارائه می‌کند. در مرحله بعد موضوعات کلیدی زیست‌محیطی از جمله تنوع زیستی در باغ‌ها، تعاملات گیاه-آب، اکولوژی شهری، تعامل انسان و طبیعت و نشانه‌های اولیه

1. Zhou
2. Penz & Fill
3. Waugh

فشارهای اکولوژیکی را تحلیل می‌کند. سپس، اهمیت متن برای مطالعات معاصر زیست‌محیطی و شهری را مورد بحث قرار می‌دهد و در نهایت، نتیجه‌گیری و تأملاتی در مورد میراث پایدار آن ارائه می‌کند.

۲. زمینه تاریخی و متنی بابرنامه

بابرنامه که به زبان چغتایی ترکی نگارش شده است، یکی از نخستین آثار خودزندگی‌نامه‌ای در ادبیات اسلامی به‌شمار می‌رود و روایت‌های سیاسی را با مشاهدات قوم‌نگارانه، جغرافیایی و زیست‌محیطی تلفیق می‌کند (دیل، ۲۰۰۴). متن بابرنامه به شکل خاطره‌نگاری روزانه نوشته شده و زندگی بابر را از سال‌های کودکی او در دره فرغانه تا تأسیس امپراتوری مغول در هند در سال ۱۵۲۶ مستندسازی می‌کند. این متن به دلیل نثر زنده و سبک فارسی‌شده‌اش برجسته است و بازتاب‌دهنده محیط فرهنگی و فکری بابر است (قوش، ۲۰۰۳).

بابرنامه به‌طور گسترده به‌عنوان منبع اولیه و باارزشی برای مطالعه تاریخ اواخر قرن پانزدهم و قرن شانزدهم در آسیای میانه و شبه‌قاره هند شناخته می‌شود. این متن شرح جامعی از زندگی بابر، کمپین‌های نظامی او و تأسیس امپراتوری بابر در هند ارائه می‌دهد. بابر در ابتدای اثر خود، نقطه مرجع زمانی و مکانی مشخصی برقرار کرده و روایتش را با این جملات آغاز می‌کند: «در ماه رمضان سال ۸۹۹، در استان فرغانه، بابر در سال دوازدهم سلطنت خود سلطان شد.» واژه‌های ابتدایی این متن اهمیت فراوان دارند و باید از چهار منظر مطالعه شوند: خوانش، رونویسی، رُشترنویسی و ترجمه دقیق. حفظ گذشته برای نگهداری حال و شکل‌دهی آینده ضروری است و برهم زدن این پیوند خسارت جبران‌ناپذیری به تاریخ وارد می‌کند. بابر در تثبیت موقعیت امپراتوری تیموری (۱۳۷۰-۱۵۲۶) در آسیای میانه، هند و فراتر از آن فعال بود. خاطرات او به دلیل نزدیکی به رخدادهای مورد بحث، منبع اصلی اطلاعات تاریخی محسوب می‌شوند. از

آنجا که با برنامه یک خودزندگی نامه است، روایت‌های دست‌اولی از رویدادهای اواخر قرن پانزدهم تا اوایل قرن شانزدهم ارائه می‌دهد و بینش‌هایی درباره شرایط سیاسی، نظامی و اجتماعی آسیای میانه و هند در دوران بابر فراهم می‌کند.

یکی از ویژگی‌های متمایز با برنامه، تعامل بابر با جهان طبیعی است که محور اصلی متن محسوب می‌شود. او به عنوان یک جنگجو، شاعر و باغبان، طبیعت را هم به عنوان منبع و هم الهام‌بخش زیبایی‌شناسانه می‌دید. توصیف او از دره فرغانه به عنوان «مکان منحصر به فرد» شکل گرفته توسط نیروهای طبیعی، نشان‌دهنده ارزیابی عمیق او از زیبایی زیست‌محیطی است. ایجاد باغ‌های چهارباغ با طرح متقارن چهارتایی، شامل کانال‌های آب و درختان میوه، نقش او را به عنوان پاسدار محیط زیست نشان می‌دهد که طراحی انسانی را با سیستم‌های طبیعی هماهنگ می‌کند.

با برنامه دوره‌ای از غنای اکولوژیک را ثبت می‌کند که در آن اکوسیستم‌های آسیای میانه و هند از تنوع گیاهی و جانوری گسترده‌ای برخوردار بودند. باغ‌ها به ویژه، ریزگره‌هایی از این تنوع به شمار می‌رفتند که تنوع زیستی را تقویت کرده و تعامل انسان و طبیعت را میانجی‌گری می‌کردند. با این حال، دوران بابر با چالش‌های زیست‌محیطی از جمله جنگل‌زدایی، چراگاه بیش از حد و سوءمدیریت منابع آب همراه بود که به طور ضمنی در مشاهدات او منعکس شده‌اند. با بررسی این نگرانی‌ها از منظر اکوسیستم، این مقاله با برنامه را به عنوان یک متن پیش‌زمینه‌ای زیست‌محیطی معرفی می‌کند که بینش‌هایی درباره مسائل اکولوژیکی تاریخی و معاصر ارائه می‌دهد.

۳. رویکردهای پسااستعماری در برابر دیدگاه‌های استعماری نسبت به محیط

زیست: حرکت به سوی اندیشه شرقی

فرهنگ غرب، از مفهوم افلاطون درباره روح جاودان انسان که متعلق به جهان ایده‌هاست و نه طبیعت، تا باور یهودی-مسیحی که روح هدیه‌ای الهی از سوی خدای قادر مطلق است و همچنین استدلال دکارت درباره جدایی ذهن و بدن، همواره انسان را محور جهان فیزیکی

قرار داده و طبیعت را به‌عنوان یک شیء تلقی کرده است (رید و گیلاردی^۱، ۲۰۱۵، ۱). ایده کلاسیک انسان به‌عنوان «مقیاس همه‌چیز» که نخستین بار توسط پروتاگوراس مطرح شد، در رنسانس ایتالیا به‌عنوان مدلی جهانی باززنده شد (برایدوتی^۲، ۲۰۱۳، ۱۳).

امپریالیسم اکولوژیک نشان‌دهنده بهره‌کشی از آسیب‌پذیری زیست‌محیطی جوامع و استخراج و غارت منابع طبیعی از کشورهای دیگر برای پیشبرد سرمایه‌داری و استعمار است. این رویکرد مبتنی بر انسان‌گرایی، انسان و اقتصاد را محور قرار می‌دهد و منجر به بیگانگی از طبیعت و ترویج کشاورزی صنعتی و تک‌فرهنگی می‌شود (فوستر^۳، ۲۰۰۹). این دیدگاه امپریالیستی، نابرابری محیط زیست را نمایان می‌کند که در واقع شکلی از نابرابری اجتماعی است و ابزاری برای سازماندهی جهان‌های انسانی و غیرانسانی به سود برخی و زیان برخی دیگر محسوب می‌شود (دانلپ و برول^۴، ۲۰۱۵).

نابرابری محیط زیست به‌عنوان فرایندی برای مشروعیت‌بخشی و ارزش‌گذاری تفاوت‌های فرهنگی، جنسیتی، طبقاتی، نژادی و ملی تعریف می‌شود (فریزر^۵، ۲۰۱۳).

در مقابل، جنبش‌های پسااستعماری، سوسیالیستی و زیست‌محیطی بر بدهی زیست‌محیطی کشورهای شمال جهانی و استمرار نابرابری محیط زیست تأکید دارند و توسعه پایدار و ضرورت عدالت زیست‌محیطی را برجسته می‌کنند (فوستر، ۲۰۰۹).

پاسخ‌های فرهنگ‌های غیرغربی به مسائل محیط زیست در تقابل با جهان‌بینی‌های بهره‌کشانه غربی قرار دارد. در این فرهنگ‌ها، انسان بخشی از یک زیست‌بوم بزرگ‌تر دیده می‌شود و بر استفاده از محیط زیست بدون آسیب رساندن به آن تأکید می‌شود (وایت^۶، ۲۰۰۴). چنین دیدگاه‌هایی - که توسط پارادایم‌های استعماری به حاشیه رانده شده‌اند - شایسته توجه و شناخت برابر با دیدگاه‌های غربی هستند (گارفیلد^۷، ۲۰۰۲).

1. Reid & Gilardi
2. Braidotti
3. Foster
4. Dunlap & Brulle
5. Fraser
6. White
7. Garfield

معنویت‌گرایی^۱ و اکوفمینیسم انتقادی ضداستعماری، برخلاف سرمایه‌داری، با دیدگاه‌های پیشامدرن شرقی هم‌خوانی دارند که به دنبال هماهنگی با طبیعت، برهم زدن دوگانگی انسان-طبیعت و تأکید بر ارتباط بحران‌های زیست‌محیطی و ظلم به غیرانسان‌ها با نابرابری‌های اجتماعی میان انسان‌ها هستند (وایت، ۲۰۰۴). از دیدگاه اکوفمینیستی انتقادی، دوگانگی انسان-طبیعت یک چارچوب فرهنگی ساخته‌شده در غرب است که عقل را در ذات انسان قرار داده و طبیعت، زنان و فرهنگ‌های غیرغربی را جدا و فرودست می‌کند و بهره‌کشی آن‌ها را برای تولید ثروت و سود افزایش می‌دهد (دانلپ و برول، ۲۰۱۵). در این زمینه، باتل^۲ (۲۰۰۳) فرایند «از پایین به بالا» تفکر جهانی و اقدام محلی را برجسته می‌کند که در آن جوامع و کشورها از طریق چارچوب‌های زیست‌محیطی و فرهنگی خود و از طریق جامعه مدنی، به سمت برابری محیط زیست و حل مسئله جمعی حرکت می‌کنند. این بازگشت به فرهنگ‌هایی با جهان‌بینی سیستمی، نشان‌دهنده گذار به پارادایم‌های جدید محیط زیست در پساانسان‌گرایی^۳ است که ریشه در فلسفه‌ها و سنت‌های معنوی آسیایی و شرقی دارد. در چارچوب پارادایم پساانسان‌گرایی، انسان‌ها با طبیعت در ارتباط هستند و موضع اخلاقی مبتنی بر احترام به همه موجودات اتخاذ می‌کنند (کلین‌هانس^۴، ۲۰۱۶).

بنابراین، بررسی متون تاریخی از منظر اکولینگویستیک، علوم انسانی و اجتماعی می‌تواند به شناسایی ریشه‌های این جهان‌بینی‌ها کمک کند و با بررسی تحول مفهومی زبان نسبت به طبیعت، در بازسازی معانی محیط زیستی مبتنی بر تفکر اکوسیستمی نقش ایفا نماید.

1. Spritualism
2. Buttle
3. posthumanism
4. Kleinhans

۴. روش شناسی: رویکردهای اکولینگویستیک و مطالعات اکوسیستم

این مطالعه چارچوب اکولینگویستیک را با دیدگاه مطالعات اکوسیستم ترکیب می‌کند تا باین برنامه را تحلیل نماید. حوزه اکولینگویستیک که ابتدا به‌عنوان یک ایده اروپایی شکل گرفت و سپس به یک ایدئولوژی جهانی با تحولات مفهومی، رشته‌ای، روش‌شناختی و عملی تبدیل شد (ژو، ۲۰۲۱، ۴۷۱). بررسی می‌کند که چگونه زبان دانش و ارزش‌های اکولوژیک را رمزگذاری می‌کند و بر جنبه‌های تاریخی، ریشه‌شناسی و معنایی واژگان زیست‌محیطی تمرکز دارد (استیب^۱، ۲۰۱۵). رویکرد مطالعات اکوسیستم مبتنی بر این فرض است که باغ‌ها سیستم‌های پویایی هستند و بنابراین از منظر تنوع زیستی، تعاملات گیاه-آب و نقش آن‌ها در زیست‌بوم شهری مورد بررسی قرار می‌گیرند. تحلیل این مطالعه در چهار مرحله متمایز انجام می‌شود:

۱. شناسایی واژگان: شناسایی اصطلاحات مرتبط با باغ‌ها، گیاهان، جانوران، سیستم‌های آبی و مناظر شهری در باین برنامه. نمونه‌هایی از این واژگان اصطلاحات میوه‌شناسی شامل انگور^۲، انار^۳، و اصطلاحات جانورشناسی شامل قرقاول^۴، کبوتر^۵ و اصطلاحات آب‌شناسی شامل رود و دریا^۶ است.

۲. تحلیل معنایی: بررسی معانی و مفاهیم فرهنگی واژگان موردنظر به منظور درک بهتر برداشت‌های اکولوژیکی بابر.

۳. چارچوب‌بندی اکوسیستمی: تحلیل باغ‌ها به‌عنوان اکوسیستم با توجه به تنوع زیستی، تعاملات گیاه-آب و کارکردهای اکولوژیکی شهری.

۴. تفسیر تاریخی: قرار دادن مشاهدات در زمینه اکولوژیکی و شهری دوران بابر و استفاده از منابع ثانویه برای ارزیابی اهمیت آن‌ها. این مطالعه همچنین تاریخ محیط

1. Stibbe
2. uzum
3. anor
4. qirghovul
5. kabutar
6. Sayhun daryosi [Syr Darya River]

زیست را به عنوان چارچوبی برای مشاهدات بابر به ویژه در زمینه از دست رفتن تنوع زیستی، مدیریت منابع و توسعه شهری به کار می گیرد. تحلیل حاضر ترکیبی از روش های اکولینگویستیک، اکولوژیک و تاریخی است تا درکی دقیق از بابرنامه به عنوان متن زیست محیطی و اکولوژی شهری ارائه دهد.

۵. موضوعات زیست محیطی در بابرنامه

در این بخش، یافته های پژوهش تحت شش دسته بندی ارائه شده اند.

۵-۱. تنوع زیستی در باغ ها

در بابرنامه، باغ ها به عنوان اکوسیستم هایی با تنوع زیستی فراوان ترسیم شده اند. در توصیف باغ های چهارباغ، بابر از واژگانی پیشرفته استفاده می کند که شامل گونه های مختلف گیاهی مانند اشلیک (آلو)، میوه، قاوون (خریزه)، نورنج (پرتقال)، و تورویج (مرببات) می شود. این واژگان تنوع کشاورزی آسیای میانه و هند را منعکس می کنند، جایی که باغ ها طیف گسترده ای از درختان میوه و گیاهان زینتی را پشتیبانی می کردند. گزارش های بابر درباره باغ ها و باغچه ها در فرغانه و کابل نقش آن ها به عنوان مخازن تنوع زیستی را نشان می دهد که گونه هایی با اهمیت اقتصادی و اکولوژیک را پرورش می دادند.

پرندگان باغ ها نیز متنوع بودند و بابر به گونه هایی مانند طیور (پرندگان)، کبوتر، و قرقاول اشاره می کند. این گونه ها نشان می دهند که باغ ها نه تنها به عنوان اکوسیستم های گیاهی بلکه به عنوان زیستگاه حیات وحش عمل می کردند و گرده افشان ها و سایر موجودات ضروری برای تعادل اکولوژیک را حمایت می کردند. با این حال، اشاره بابر به شکار (أو قوشی [شکار پرندگان]) فشارهای اولیه بر اکوسیستم های باغ را نشان می دهد و پیش نمایی از نگرانی های معاصر درباره از دست رفتن تنوع زیستی است (دبلیو. دبلیو. اف،^۱، ۲۰۲۰).

1. WWF

۵-۲. تعامل گیاه-آب در باغ‌ها

آب جزئی حیاتی از اکوسیستم‌های باغی توصیف شده در باینرنامه است. باغ‌های چهارباغ بابر به سیستم‌های پیچیده آبیاری وابسته بودند و کانال‌های آب (دریوچه [رود کوچک]) آب را به گیاهان می‌رساند و ریزاقلیم‌هایی را ایجاد می‌کرد. واژه‌های مرتبط با آب، از جمله «سیردریا»، «خجند سوی» و «کوهک سوی»، اهمیت حیاتی آب در حفظ اکوسیستم باغ‌ها را برجسته می‌کنند.

اینکه بابر می‌گوید «این جریان از پایه خود جاری می‌شود، بنابراین به آن آب کوهک می‌گویند»^۱، نشان‌دهنده درک او از نقش اکولوژیک آب است. تعامل میان گیاهان و هیدروسفر در باغ‌ها باعث چرخه مواد مغذی و حاصلخیزی خاک شد و اکوسیستم‌های مقاوم ایجاد کرد. با این حال، باینرنامه، احتمالاً به دلیل فراوانی نسبی منابع آبی در زمان بابر نسبت به چالش‌های مدرن مانند کاهش آب‌های زیرزمین، به مشکلاتی مانند استفاده بیش از حد از آب اشاره نمی‌کند.

۵-۳. باغ‌ها و اکولوژی شهری

در زمینه اکولوژی شهری، باغ‌ها در باینرنامه نقش مهمی ایفا می‌کردند. این فضاها به‌عنوان مناطق سبز عمل می‌کردند و رفاه محیطی و اجتماعی را ارتقا می‌دادند. باغ‌های چهارباغ بابر در شهرهایی مانند کابل و آگره، هم به‌عنوان محل‌های زیباشناختی و هم به‌عنوان مراکز اکولوژیکی عمل می‌کردند. مزایای این باغ‌ها شامل کاهش گرمای شهری، بهبود کیفیت هوا و حمایت از تنوع زیستی بوده است. باغ‌ها به‌عنوان اکوسیستم‌های شهری عمل می‌کردند و فرایندهای طبیعی را در محیط‌های انسانی تلفیق می‌کردند.

توصیفات بابر از طراحی باغ‌ها، همراه با کانال‌های آب و سایه‌بان‌ها، نشان‌دهنده درک او از عملکردهای اکولوژیکی آن‌ها است. تأکید بر درختان میوه و گیاهان گل‌دهنده نشان می‌دهد که باغ‌ها هم منابع تغذیه و هم پناهگاه‌هایی برای تاب‌آوری شهری بوده‌اند. باینرنامه همچنین به کارکرد اجتماعی باغ‌ها به‌عنوان مکان‌های تجمع و تأمل

1. Bu rud muning tubidin oqar uchun Kuhak suyi derlar

اشاره دارد که با اصول مدرن اکولوژی شهری هماهنگ است و اهمیت فضاهای سبز را برای توسعه پایدار شهری برجسته می‌کند.

۴-۵. تعامل انسان و طبیعت

بأبرنامه رابطه چندوجهی انسان و اکوسیستم‌های باغی را نشان می‌دهد. نقش بابر به‌عنوان باغبان می‌تواند بازتاب‌دهنده اخلاق زیست‌محیطی پیشامدرن باشد که بر کشت و مراقبت تأکید دارد. باغ‌ها، معروف به چهارباغ، نماد تعادل هماهنگ میان طراحی انسانی و طبیعت هستند و عناصر آبی و تنوع زیستی، ثبات اکولوژیکی را تقویت می‌کنند.

با این حال، تحلیل فعالیت‌های بابر در توسعه کشاورزی، کمپین‌های نظامی و شکار نشان‌دهنده اثرات زیست‌محیطی است. شواهدی از تغییرات اولیه زیستگاه با اشاره به تبدیل زمین برای باغ‌ها و چراگاه‌ها، به ویژه برای دام‌های گاوی و گوسفندی، دیده می‌شود. این شیوه‌ها با یافته‌های تاریخ محیط زیست در خصوص پیامدهای بلندمدت فعالیت‌های انسانی بر اکوسیستم‌ها همسو هستند. سکوت بابر در مورد تخریب اکولوژیکی صریح، می‌تواند نشان‌دهنده تدریجی بودن این تغییرات و کمتر مشهود بودن آن‌ها در زمان او باشد.

۵-۵. نشانه‌های اولیه فشار اکولوژیکی

اگرچه بأبرنامه غنای اکولوژیکی را جشن می‌گیرد، اما نشانه‌های ظریفی از فشار بر اکوسیستم‌های باغ مشاهده می‌شود. توصیف شکار و تعقیب گونه‌هایی مانند اوک کیک^۱ (گوزن سفید) نشان‌دهنده فشار بر جمعیت حیات وحش درون و اطراف باغ‌ها است. همچنین، شیوه‌های باغبانی فشرده مانند کشت انگور و انار، احتمال فشار بر خاک و آب را نشان می‌دهد.

مشاهدات بابر درباره تغییرات فصلی و آب و هوایی، شامل باران‌های موسمی هند و زمستان‌های سخت آسیای میانه، بیانگر آگاهی او از نوسانات محیطی است. این بینش‌ها پیش‌نمایشی از نگرانی‌های معاصر در مورد تغییرات اقلیمی، به‌ویژه تأثیر آن بر اکوسیستم‌های شهری و باغ‌ها، محسوب می‌شوند.

1. oq kiyik

۵-۶. ابعاد فرهنگی و نمادین باغ‌ها

باغ‌ها در بابرنامه از اهمیت فرهنگی و نمادین عمیقی برخوردارند و بازتاب‌دهنده سنت‌های فارسی و اسلامی هستند که طبیعت را آفرینش الهی می‌دانند. واژگانی مانند میوه^۱ و دریوچه^۲ مفاهیمی مانند وفور و هماهنگی را تداعی می‌کنند. اهمیت معنوی باغ‌ها در توصیفات بابر برجسته است و بعد نمادین آن، اخلاق زیست‌محیطی متن را تقویت می‌کند؛ فلسفه‌ای که تعادلی میان نیازهای کاربردی و ارزش‌های زیبایی‌شناختی و معنوی برقرار می‌کند.

نقش فرهنگی باغ‌ها به‌عنوان فضاهایی برای تأمل و اجتماع، اهمیت اکولوژیکی آن‌ها را افزایش می‌دهد. باغ‌های بابرنامه تجسمی از همزیستی انسان و طبیعت ارائه می‌کنند و مدلی برای اکولوژی شهری پایدار با ترویج تنوع زیستی و تاب‌آوری شهری هستند. علاقه بابر به باغبانی، به ویژه در طراحی و تأسیس باغ‌ها، تأثیر چشمگیری بر چشم‌انداز فرهنگ هند داشته است. معرفی سبک چهارباغ فارسی که زمین را به چهار بخش مساوی تقسیم می‌کند و نمادی از چهار رودخانه بهشت در قرآن (سوره ۱۲، آیه ۳۶) است، اهمیت ویژه‌ای دارد.

ویژگی‌های آبی باغ‌ها شامل فواره‌ها، استخرها و کانال‌های جاری بود که هم جنبه زیبایی‌شناختی و هم عملکردی داشتند، مانند خنک کردن محیط. نمونه بارز آن، رام باغ در آگره است که به‌عنوان یکی از نخستین باغ‌های مغولی هند در سال ۱۵۲۶ تحت تأسیس بابر ساخته شد و به‌عنوان باغ تفریحی و پناهگاه در برابر اقلیم نامأنوس هند مورد استفاده قرار گرفت. با وجود این که باغ بابر^۳ در کابل، در هند واقع نشده است، اما فلسفه طراحی بابر را به نمایش می‌گذارد و مطابق با خواسته‌های او پس از درگذشتش تکمیل شده است. شایان ذکر است که این باغ به‌خاطر تجسم ایدئال‌های باغبانی در محیطی که یادآور زادگاه اوست، برجسته است.

مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۱۵۰

دوره ۱۷، شماره ۴
پاییز ۱۴۰۴
پیاپی ۶۸

1. meva
2. daryocha
3. Bagh-e Babur

۶. پیامدها برای علوم انسانی محیط زیست و اکولوژی شهری

بأبرنامه به‌عنوان یک متن پیش‌زمینه‌ای زیست‌محیطی شناخته می‌شود و پیامدهای عمیقی برای علوم انسانی محیط زیست و اکولوژی شهری دارد. مستندسازی اکوسیستم‌های باغی، پایه‌ای تاریخی برای درک تنوع زیستی و تغییرات محیطی در آسیای مرکزی و جنوبی فراهم می‌کند. از منظر حفاظت محیط زیست، مشاهدات بابر اهمیت ویژه‌ای دارند زیرا اطلاعاتی درباره پراکندگی گونه‌ها و شرایط اکولوژیکی تاریخی ارائه می‌دهند و می‌توانند راهنمایی برای بازسازی مناطق متاثر از دست رفتن تنوع زیستی باشند.

از منظر اکولینگویستیک، بأبرنامه نمونه‌ای از استفاده زبان به‌عنوان رسانه‌ای برای رمزگذاری دانش محیط زیستی است. انتخاب واژگان بابر بیانگر جهان‌بینی‌ای است که ارزش تنوع زیستی و ارتباطات اکولوژیک را بازتاب می‌دهد، دیدگاهی که با پژوهش‌های معاصر که بر نقش روایت‌های فرهنگی در ترویج پایداری تأکید دارند، هم‌راستا است (استیب، ۲۰۱۵). تمرکز متن بر باغ‌ها به‌عنوان اکوسیستم‌ها با اکولوژی شهری معاصر همخوانی دارد که فضاها را سبز را برای پایداری شهرها حیاتی می‌داند.

بأبرنامه همچنین به‌طور ضمنی پرسش‌هایی درباره پایداری و مدیریت منابع مطرح می‌کند، به‌ویژه در زمینه‌های شهری. تأکید بابر بر آبیاری، تنوع زیستی و طراحی باغ‌ها می‌تواند به‌عنوان پیش‌درآمدی بر بحث‌های مدرن درباره کشاورزی پایدار، مدیریت آب و برنامه‌ریزی شهری دیده شود. تحلیل بأبرنامه فرصت ارزشمندی برای پژوهشگران فراهم می‌کند تا بین چالش‌های زیست‌محیطی دوره پیشامدرن و مسائل معاصر مقایسه برقرار کنند.

این رویکرد گفت‌وگوی بین‌رشته‌ای را ترویج می‌دهد که جنبه‌ای حیاتی از پژوهش و دانش‌آموزی دانشگاهی است. علاوه بر این، خاطرات بابر چشم‌اندازی غیرغربی نسبت به تفکر محیط زیست و شهری ارائه می‌دهد و بدین ترتیب روایت‌های اروپامحور در

علوم انسانی محیط زیست را به چالش می‌کشد. تلفیق سنت‌های اسلامی، فارسی و آسیای میانه توسط بابر درک تاریخ‌های اکولوژیکی جهانی را افزایش داده و تفاوت روش‌شناسی‌ها در مطالعه اکوسیستم‌های باغی و اکولوژی شهری را برجسته می‌کند.

۷. نتیجه‌گیری

بأبرنامه تنها یک سند تاریخی و سیاسی نیست؛ بلکه بینش‌های عمیق اکولوژیکی نیز ارائه می‌دهد، به‌ویژه از طریق بازنمایی باغ‌ها به‌عنوان اکوسیستم‌ها. این تحلیل نشان داد که بابر از تنوع زیستی، تعاملات گیاه-آب، اکولوژی شهری، رابطه انسان و طبیعت و نشانه‌های اولیه فشار اکولوژیکی آگاه بوده است، که این امر از دریچه مطالعات اکولینگویستیک و اکوسیستم مورد بررسی قرار گرفته است. باغ‌های چهارباغ او، با گیاهان، جانوران و سیستم‌های آبی غنی، تجسم دیدگاه پیشامدرن از هماهنگی اکولوژیکی و شهری هستند.

بأبرنامه به‌عنوان یک متن پیش‌زمینه‌ای زیست‌محیطی شناخته می‌شود و همچنان برای حوزه‌های علوم انسانی محیط زیست و اکولوژی شهری اهمیت دارد. مستندسازی اکوسیستم‌های تاریخی برای حفاظت‌کنندگان محیط زیست ارزشمند است، در حالی که بازنمایی‌های زبانی و فرهنگی باغ‌ها بینشی در مورد طراحی شهری پایدار ارائه می‌دهند. این مطالعه نشان می‌دهد چگونه بأبرنامه می‌تواند با پیوند دادن رشته‌های اکولینگویستیک، تاریخ محیط زیست و اکولوژی شهری، در بحث‌های معاصر درباره پایداری و تعادل اکولوژیکی راهنمایی کند.

بأبرنامه بازتاب میراث فرهنگی عمیق تمدن‌های آسیایی است. از منظر اکولینگویستیک، ارجاعات آن به تنوع زیستی و گیاهان و همچنین توجه به تعامل انسان و طبیعت—نه به‌عنوان بهره‌برداری، بلکه به‌عنوان تجلی آگاهی انسانی و اجتماعی در طراحی باغ‌ها—نشان‌دهنده یک جهان‌بینی اکوسیستمی در فرهنگ شرقی است. همان‌طور که پیش‌تر بحث شد، تأثیر فرهنگ فارسی و نگرش معنوی نسبت به باغ‌ها و

طبیعت، دیدگاه شرقی روحانی را نشان می‌دهد که اخیراً در جهان غرب پست‌مدرن نیز مورد توجه قرار گرفته است. این امر بیانگر گرایش به تفکر اکولوژیکی شرقی است که بر جستجوی هماهنگی و تعادل با طبیعت تأکید دارد، برخلاف سنت‌های غربی که سلطه و بهره‌برداری از جهان طبیعی را برجسته می‌کردند. بنابراین با برنامه می‌تواند به عنوان بخشی از میراث تمدنی دیده شود که از منظر زبانی و گفتمانی، عمق تاریخی تفکر اکولوژیکی نظام‌مند در سنت‌های فکری شرقی را آشکار می‌کند— رویکردی که در اندیشه غرب معاصر تحت عنوان پست‌انسان‌گرایی دوباره مورد توجه قرار گرفته است.

با برنامه نشان می‌دهد که تمدن شرقی انسان را محور هستی نمی‌دانسته؛ بلکه انسان را همزیست با سایر گونه‌های زنده و در حالت صلح با طبیعت می‌پنداشته است. همچنین، نشان می‌دهد که انواع مختلف دانش در یک چارچوب اکوسیستمی عمل می‌کردند، جایی که باغ‌ها ابعاد فرهنگی و اجتماعی داشتند و به عنوان فضاهای آرامش، گفت‌وگو و تعامل اجتماعی عمل می‌کردند. این تصور بازتاب‌دهنده وحدت در تنوع است؛ به عبارت دیگر، تعادل محیطی از طریق حفظ تنوع زیستی و توجه به ابعاد اجتماعی و فرهنگی حاصل می‌شد، جایی که انسان به عنوان جزئی وابسته از یک هستی مشترک در نظر گرفته می‌شد. بنابراین، با برنامه تجسم یک دیدگاه اخلاقی است که به پیوند میان تمام موجودات جهان می‌پردازد.

پیشنهاد می‌شود تحقیقات آتی شامل تحلیل مقایسه‌ای با برنامه با سایر متون پیشامدرن برای بررسی دیدگاه‌های میان‌فرهنگی درباره اکوسیستم‌های باغ باشد. رویکردهای دیجیتال در علوم انسانی، مانند نقشه‌برداری از باغ‌های بابر، پتانسیل افزایش فهم ما از نقش‌های اکولوژیکی و شهری آن‌ها را دارند. با برنامه شاهدی بر قدرت ماندگار زبان و مشاهده در مستندسازی و حفظ جهان طبیعی است.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافی توسط نویسنده گزارش نشده است.

- Beveridge, A.S. (1922). *Baburnama: Memoirs of Babur* (1979 ed., Vol. 1). New Delhi, India: Munshiram Manoharlal Publishers PVT. Ltd.
- Dale, S.F. (2004). *The Garden of the Eight Paradises: Babur and the Culture of Empire in Central Asia, Afghanistan, and India (1483–1530)*. Brill.
- Braidotti, R. (2013). *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press.
- Buttel, F. H. (2003). Environmental sociology and the explanation of environmental reform. *Organization & Environment*, 16(3), 306–344. <https://doi.org/10.1177/1086026603256279>
- Dunlap, R. E., & Brulle, R. J. (Eds.). (2015). *Climate change and society: Sociological perspectives*. New York, NY: Oxford University Press.
- Fill, A., & Mühlhäusler, P. (Eds.). (2001). *The ecolinguistics reader: Language, ecology and environment*. London, England: Continuum.
- Foster, J. B. (2009). *The ecological revolution: Making peace with the planet*. New York, NY: Monthly Review Press.
- Fraser, N. (2013). *Fortunes of feminism: From state-managed capitalism to neoliberal crisis*. London, England: Verso.
- Garfield, J. L. (2002). Philosophy, religion, and the hermeneutic imperative. In J. Maplas, U. Answald, & M. Kerscher (Eds.), *Ethics and Hermenutics* (pp. 251–260). Cambridge, MA: MIT Press.
- Ghosh, A. (2003). *Introduction to The Baburnama: Memoirs of Babur, Prince and Emperor* (H. Beveridge, Trans.). New York, NY: Modern Library. (Original work published 1922)
- Stibbe, A. (2015). *Ecolinguistics: Language, Ecology and the Stories We Live By*. Routledge.
- World Wide Fund for Nature (WWF). (2020). *Living Planet Report 2020: Bending the Curve of Biodiversity Loss*. World Wide Fund for Nature.
- Djurabaeva, Z. (2019). Ecological terms in “baburnama”. *Indonesian Journal of Innovation Studies*, 8. <https://doi.org/10.21070/ijins.v8i0.277>
- Mulhern Global Commons (2021, Jul. 2021). Drawn Up: The Biggest Environmental Problems of 2021. Retrieved from <https://earth.org/drawn-up-biggest-environmental-problems-of-2021/>
- Jatoi, W.N., & Mubeen, M., Hashmi, M. Z., Shaukat, A., Shah, F., & Khalid, M. (2023). *Climate Change Impacts on Agriculture: Concepts, Issues and Policies for Developing Countries*. Springer International Publishing.
- Sivakumar, A., Santi Devi, R., Rajasugunasekar, D. (2022). Ecological environment: A new perspective. The Bangladesh Environmental Humanities Reader. *Environmental Politics*.

Human Impacts on the Environment. *National Geographic Education*.

Kleinhans, B. (2016). Posthuman Ethics, Violence, Creaturely Suffering and the (Other) Animal: Schnurre's Postwar Animal Stories. *Humanities*, 5(3), 69. <https://doi.org/10.3390/h5030069>

Reid, J., & Gilardi, F. (2015). Eco cinema in the Anthropocene era. In *The European Conference on Sustainability, Energy and Environment 2015: Conference proceedings*. Brighton, UK: Academic Conferences and Publishing International.

Tekcan, M. (2018). "The Baburnama as Primary and Secondary Source Material", International Congress on Social Sciences IV, International Congress on Academic and Applied Sciences International Language Education and Teaching Symposium IV, Full Text and Abstract Book (Proceedings), (Editors: Assoc. Dr. Burcu Yüksel, Prof. Dr. Yusuf Avcı, Assist. Prof. Dr. Serhat Küçük), Valahia University Press, Romania.

Penz, Hermine and Fill, Alwin. (2022). Ecolinguistics: History, today, and tomorrow. *Journal of World Languages*, 8(2), 232-253. <https://doi.org/10.1515/jwl-2022-0008>

Waugh, D.C. (1999). *The memors of Babur*. University of Washington. https://depts.washington.edu/silkroad/texts/babur/babur1.html?utm_source=chatgpt.com

White, R. (Ed.). (2004). *Controversies in Environmental Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Zhou, W. (2021). Ecolinguistics: A half-century overview. *Journal of World Languages*, 7(3), 461-486. <https://doi.org/10.1515/jwl-2021-0022>

